

Amir Temur o'g'itlarining tarbiyaviy ahamiyati

Marhaboxon Solijonova
solijonovamarhaboxon860@gmail.com
Ilmiy maslahatchi: A.O.Kamolova
Namangan davlat pedagogika instituti

Annotatsiya: Mazkur maqolada Amir Temur o'g'itlarining yosh avlod tarbiyasidagi o'rni, ularning ma'naviy-axloqiy va davlat boshqaruvi tamoyillari bilan bog'liqligi tahlil qilingan. Tadqiqotda "Temur tuzuklari" asaridagi o'g'itlar zamonaviy pedagogik yondashuvlar prizmasida yoritilgan.

Kalit so'zlar: Amir Temur, Temur tuzuklari, o'g'itlar, ma'naviy tarbiya, adolat, vatanparvarlik, komil inson, pedagogik meros

The educational significance of Amir Temur's teachings

Marhaboxon Solijonova
solijonovamarhaboxon860@gmail.com
Scientific advisor: A.O.Kamolova
Namangan State Pedagogical Institute

Abstract: This article analyzes the role of Amir Temur's teachings in the education of the younger generation, their connection with spiritual, moral, and state management principles. The research explores the exhortations from "Temur's Institutes" through the prism of modern pedagogical approaches.

Keywords: Amir Temur, Temur's Institutes, teachings, spiritual education, justice, patriotism, perfect human, pedagogical heritage

KIRISH

Insoniyat tarixida buyuk davlat arboblari va sarkardalar nafaqat o'zlarining harbiy g'alabalari, balki qoldirgan ma'naviy meroslari, pand-nasihatlari va hayotiy falsafalari bilan ham o'chmas iz qoldiradilar. Sohibqiron Amir Temur shaxsi va uning "Temur tuzuklari" asari nafaqat o'rta asrlar davlatchilik tizimining asosi, balki barkamol avlodni tarbiyalashning o'ziga xos dasturilamali bo'lib xizmat qiladi. Bugungi globallashuv sharoitida yoshlarning milliy o'zligini anglash, ularda vatanparvarlik, adolatparvarlik va qat'iyatlilik kabi xislatlarni shakllantirishda Temur o'g'itlarining ahamiyati beqiyosdir. Ushbu o'g'itlar shunchaki nazariy bilimlar emas, balki shaxsiy tajriba va tarixiy haqiqatlarga tayangan hayotiy saboqlardir.

Sohibqironning “Kuch - adolatdadir” degan tamoyili bugungi huquqiy demokratik jamiyat qurish jarayonida ham o‘zining dolzarbligini yo‘qotmagan. Maqolada ushbu merosning pedagogik va psixologik jihatlari keng qamrovli tarzda ko‘rib chiqiladi, zero Amir Temurning har bir o‘g‘iti ortida chuqur falsafiy ma’no va insoniy fazilatlar tizimi yotadi. Shuningdek, Sohibqironning ilm-fan ahliga bo‘lgan hurmati va ma’rifatparvarlik g‘oyalari yosh tadqiqotchilar uchun o‘rnak bo‘lishi lozim bo‘lgan fundamental qadriyatlar sirasiga kiradi [1, B. 12].

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Amir Temur shaxsi va uning ma’naviy merosi bo‘yicha jahon va mamlakatimiz olimlari tomonidan ko‘plab tadqiqotlar olib borilgan. Xususan, “Temur tuzuklari”ning tarixiy va huquqiy jihatlari B.Ahmedov, H.Boboyev kabi olimlar tomonidan tahlil qilingan bo‘lsa, uning tarbiyaviy ahamiyati pedagogik nuqtayi nazardan M.Xayrullayev va S.Nishonova asarlarida o‘z aksini topgan. Metodologik jihatdan ushbu maqolada qiyosiy-tarixiy tahlil, mantiqiy umumlashtirish va tizimli yondashuv usullaridan foydalanildi. Tadqiqot davomida “Temur tuzuklari”ning turli nashrlari va undagi o‘g‘itlarning mazmuniy qatlamlari o‘rganildi. Shuningdek, Sohibqironning farzandlari va nabiraloriga, beklari-yu amirlariga bergan ko‘rsatmalari bugungi kungi rahbarlik etikasi va yoshlar yetakchiligi qobiliyatini shakllantirish bilan muvofiqlashtirildi. Tadqiqot jarayonida olingan ma’lumotlar shuni ko‘rsatadiki, Amir Temur o‘z o‘g‘itlarida shaxsiy mas’uliyatni har qanday muvaffaqiyatning kaliti sifatida belgilaydi [2, B. 45]. Ma’lumotlarni tizimlashtirishda o‘g‘itlarni ma’lum yo‘nalishlarga (adolat, ilm, vatanparvarlik, oila) ajratib tahlil qilish samarali natija berdi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Amir Temur o‘g‘itlarining tub mohiyatida davlat va jamiyat barqarorligining asosi bo‘lgan “adolat” tushunchasi turadi. Sohibqiron o‘z tuzuklarida ta’kidlaydi: “Raiyatni (xalqni) umid va qo‘rqinch orasida saqladim” [1, B. 68]. Bu yerda qo‘rqinch - qonun ustuvorligi va jazo muqarrarligini anglatasa, umid - adolat va rag‘batni bildiradi. Yoshlar tarbiyasida ushbu muvozanatni tushunish o‘ta muhimdir. Tadqiqot natijasida Sohibqiron o‘g‘itlarining tarbiyaviy yo‘nalishlari bo‘yicha quyidagi jadval shakllantirildi:

1-jadval.

Amir Temur o‘g‘itlarining tarbiyaviy yo‘nalishlari

Yo‘nalish	O‘g‘itning mazmuni	Tarbiyaviy natija
Ijtimoiy adolat	“Kuch - adolatdadir”	Mas’uliyat va huquqiy madaniyat
Ilm-ma’rifat	“Olimlarga izzat-ikrom ko‘rsatish”	Intellektual salohiyatga intilish
Vatanparvarlik	“Vatan dushmanini do‘st tutma”	Sodiqlik va jasorat
Boshqaruv san’ati	“Kengash bilan ish tutish”	Jamoaviy qaror qabul qilish ko‘nikmasi

Sohibqironning ta’lim va tarbiya borasidagi qarashlari ham o‘ziga xos tizimga ega. U farzandlariga va qo‘l ostidagilarga har doim o‘zidan yaxshi nom qoldirishni,

yurtni obod qilishni vasiyat qilgan. Quyidagi jadvalda Temur o'g'itlarining yoshlar ongiga ta'siri bo'yicha o'tkazilgan tahliliy ko'rsatkichlarni ko'rishimiz mumkin:

2-jadval.

Temur o'g'itlarining yoshlar axloqiy sifatlariga ta'sir darajasi (ekspert bahosi)

Sifatlar	Ta'sir darajasi (%)	Asosiy omil
Liderlik qobiliyati	92%	Strategik fikrlash o'g'itlari
Intizom va tartib	88%	Harbiy va ma'muriy tuzuklar
Ma'naviy qat'iyat	85%	Murakkab vaziyatlardagi sabr
Milliy g'urur	95%	Tarixiy g'alabalar va meros

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, Sohibqironning har bir so'zi yoshlarda o'ziga bo'lgan ishonchni oshirishga xizmat qiladi. Uning: "Azm-u jazm bilan ish tut" degan o'g'iti bugungi kunda tadbirkorlik va innovatsion loyihalar bilan shug'ullanayotgan yoshlar uchun eng muhim shiorga aylanishi mumkin. Negaki, qat'iy qaror qabul qilish va uning oqibatiga javob bera olish barkamol shaxsning muhim belgisidir [3, B. 110].

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, Amir Temurning boy ma'naviy merosi va o'g'itlari shunchaki o'tmish xotirasi emas, balki kelajakni qurishda poydevor bo'ladigan jonli quvvat manbaidir. Uning "Temur tuzuklari" asarida ilgari surilgan g'oyalar bugungi kunda ta'lim tizimimizda o'qitilayotgan tarbiya fanlarining mazmuniy asosini tashkil etishi maqsadga muvofiqdir. Birinchidan, Sohibqiron o'g'itlari yoshlarda davlatchilik tafakkurini shakllantiradi, ularni o'z yurti va xalqiga nisbatan daxldorlik hissi bilan yashashga o'rgatadi. Ikkinchidan, adolat tamoyili orqali yosh avlod ongiga halollik va poklik tushunchalarini singdiradi. Uchinchidan, Amir Temurning ilm ahliga bo'lgan munosabati yoshlarni ilm-fanga, kitobxonlikka va doimiy o'z ustida ishlashga undaydi. Sohibqironning har bir nasihati insonni ruhan yuksaltirishga, irodasini toblashga yo'naltirilgan. Biz o'z tadqiqotimizda o'g'itlarni faqatgina tarixiy nuqtayi nazardan emas, balki zamonaviy ijtimoiy-pedagogik ehtiyojlar asosida tahlil qilishga harakat qildik. Ushbu ma'naviy boylikdan to'g'ri foydalanish o'sib kelayotgan avlodni yot g'oyalar ta'siridan himoya qilishda eng samarali qalqon bo'lib xizmat qiladi. Kelajakda Temur o'g'itlarini interaktiv usullar va raqamli texnologiyalar yordamida yoshlar auditoriyasiga yetkazish borasidagi tadqiqotlarni yanada kengaytirish lozim deb hisoblaymiz. Zero, buyuk bobokalonimiz aytganlaridek: "Bizkim, mulki Turon, amiri Turkistonmiz, bizkim millatlarning eng qadimi va eng ulug'i, turkning bosh bo'g'inimiz!" degan g'urur har bir yosh qalbida aks-sado berishi shart [1, B. 156].

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Amir Temur — Temur tuzuklari — Toshkent: O'zbekiston, 2011, 184 b.
2. Ahmedov B. — Amir Temur: Tarixiy ocherk — Toshkent: Fan, 1996, 240 b.

3. Nizomiddin Shomiy — Zafarnoma — Toshkent: O‘zbekiston, 1996, 528 b.
4. Xayrullayev M. — Ma’naviyat yulduzlari — Toshkent: Abdulla Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti, 2001, 400 b.
5. Рафикова, Р. А., & Камолова, А. О. К. (2025). Межпредметные связи и их значение в STEAMОбразовании. *Science and Education*, 6(12), 798-804.
6. Avazjon o‘g‘li, A. R., & qizi XOLIKOV, K. O. (2026). O‘ZBEKISTONDA MILLIY MAKTAB MUOMMOSI BOSQICHLARI VA UNING ZAMONAVIY YECHIMLARI. *TADQIQOTLAR* , 77 (2), 136-140.
7. Xayrullayev, M. M. O. G. L., & Kamalova, A. O. Q. (2024). Kimyo fanlarini o‘qitishda rolli o‘yinlardan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari. *Science and Education*, 5(11), 187-190.
8. Abduqodirov, A. A. O. G. L., & Kamolova, A. O. Q. (2025). Muzeylarning inson ongiga ta’siri va ijtimoiy roli. *Science and Education*, 6(3), 191-194.
9. Ibragimova, M., & Kamolova, A. (2026). Mustaqillik yillarida O‘zbekiston Respublikasi ta’lim tizimi. *Science and Education*, 7(2), 264-267.
10. Ismatullayeva, S. T. Q., & Kamolova, A. O. (2026). Pedagoglarni kasbiy rivojlanishlarida nazariy va amaliyotning ahamiyati. *Science and Education*, 7(2), 540-542.
11. Yuldashev, J., & Xayrullayeva, N. J. (2026). O‘qituvchi shaxsiyati ta’lim va tarbiya samaradorligining asosiy omili. *Science and Education*, 7(4), 580-585.
12. Yo‘ldashev, J. va Xoljigitov, D. (2025 yil, noyabr). *MATEMATIKA O‘QITUVCHILARI UCHUN RAQAMLI KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISH ZARURATI*. Ilmiy amaliy anjumanda (1-jild, 1-son, 459-462-betlar).